

ALFRED DE MUSSET

11. 12. 1810 – 2. 5. 1857

Francouzský romantický básník a dramatik Alfred de Musset se narodil 11. prosince 1810 v Paříži a zůstal jí věrný až do své smrti. Jeho předkové z otcovy strany patřili k drobnější francouzské šlechtě, matka pocházela z dobré měšťanské rodiny. Vyrůstal v dobrých kulturních tradicích vzdělané rodiny, kde ho vedle matky hýčkal také vroucí obdiv staršího bratra Paula, pozdějšího Alfredova životopisce. Literatura, kvůli které zanechal studia práv, mu učarovala již v mládí. Pravidelně navštěvoval spisovatelskou společnost Ch. Nodiera a později se účastnil literárního Kruhu (Cénacle) Victora Huga. Přestože se soustavně procvičoval v hugovském slohu, neustále se snažil urputně dokazovat, že s touto školou nemá nic společného, že je mezi novými sám a svůj.

Pro své literární zájmy se nikdy nevzdal světáckého života, v němž byl znám coby dandy aristokratických zálib, ctitel Byronův, těkavý dobyvatel srdcí a nenasytný, lehkomyšlný i bolestínský konzument života. Musset se nikdy nedokázal věnovat pravidelné činnosti, která podle něj vedla k otupování ducha, jen krátce byl zaměstnán jako knihovník na ministerstvu, v roce 1832 se definitivně rozhodl pro dráhu profesionálního literáta.

Musset je znám také milostnou aférou se spisovatelkou George Sandovou. Bouřlivý milostný vztah, poznamenaný Mussetovou žárlivostí, podrážděností a duševní labilitou, začal někdy uprostřed léta 1833 a stal se zásadní inspirací Mussetových děl. Musset jen těžko přivykal způsobu života Sandové, což vedlo k řadě neshod. Příčiny těchto neshod byly větší měrou intelektuální než citové, protože zcela nedovedli oddělit od života své představy literární. Neustále se rozcházeli a zase se k sobě vraceli, jejich schůzky byly plné slz, dalších a dalších roztržek, nových přísah a děsivých výstupů. Sandová začala pomýšlet i na sebevraždu, cítila se Mussetovými výbuchy hněvu, jeho depresemi a záchvaty žárlivosti ponížena. V prvních měsících roku 1835 došlo k jejich

posledním schůzkám, neméně pohnutým. Sandová nakonec 6. března roku 1835 Paříž opustila, tento den se tak stal datem jejich konečného rozchodu.

Musset byl pln rozporů a trpěl autoskopií, což je chorobný stav smyslové halucinace dvojnickví. Nejen pro něj samého, ale také pro jeho postavy je příznačné rozdvajování a vnitřní dialogičnost. Žánrově byl Musset především básníkem, próza pro něj nikdy nebyla předmětem vážného zájmu. Při psaní nepolitizoval ani nefilozofoval, měl dar upřímnosti k sobě i k umění a kritický smysl pro vzájemné vztahy lásky a poezie. Vypudit vášeň rozumem pokládal za bláhovou pošetilost a tak především láska byla osudovým znamením jeho života. Tyto vlastnosti jsou soustředěny v celém jeho díle, autor sám se o tom zmínil v dopise příteli: „*Poesie je u mne sestrou lásky. Jedna plodí druhou a obě přicházejí vždy spolu.*“

Veršem se vyjadřoval přirozeně a nenuceně, kde jej cit zasáhl, tam jeho ruka psala básně. Od prvních literárních pokusů měl dar snadného rýmování a přirozenou lehkost výrazu. Jeho obraznost byla nespoutaná, tvořil v radosti a opojení, po němž hned následovaly pochyby, znechucení, ochablost, rezignace a zoufalství. Stále víc proto potřeboval využít nových dráždivel – myšlenky, ženy nebo alkohol, aby se správně povzbudil do další práce. Poznal v sobě slabost a bolest jako jedinou tvář pravdy: „*Chceš být dobrý? Měj rád! Chceš poznat pravdu? Trp!*“ Zmítal se tak mezi oslavou a zatracením, mezi blahořečením a zlořečením, mezi prokletím a chválou.

Debutoval básnickou sbírkou *Příběhy ze Španěl a Itálie* (1830, též *Španělské a italské povídky*), obsahující dlouhé básnické povídky i kratší písně a balady. S touto sbírkou ale Musset před veřejností neuspěl, kritika básníka odmítla a zavrhla. Téhož roku byl raněn také nezdarem své divadelní prvotiny *Benátské noci čili Svatba Laurettina* (1830). Obecenstvo očekávalo módní romantismus, nakonec ale mělo pocit, že si z něj Musset dělá legraci. Nezachránil jej ani obratný a vtipný dialog, ani pravdivé charaktery hlavních postav, hru i autora diváci nakonec vypískali. Básník doplatil na svou touhu být jiný než ostatní. Zatvrdil se proto vůči divadlu, ale nevzdal se dramatické poezie. Rozhodl se věnovat dramátům určeným k četbě.

Na sklonku roku 1832 dokončil a s datem 1833 vydal *Podívanou v křesle* (také *Divadlo v křesle*). Právě tímto dílem odešel Musset z jeviště, usadil pomyslného diváka-čtenáře do křesla, aby se svými novými dramatickými příběhy dovolal jeho fantazie.

Vstupní hrou této sbírky je dramatická báseň *Číše a rty* (také *Od číše ke rtům*); motto hry, staré přísloví, zní: „*Mezi číši a rty zbývá ještě místo pro neštěstí*“. Ve veršované hříčce *O čem sní mladé dívky* (také *O čem sní dívky* či *Dívčí sny*) se Musset vzdálil od tragických rozporů a vzpurné odbojnosti předchozí dramatické básně. Vytvořil tak křehkou a půvabnou poetickou komedii, v níž hluboký cit lásky ustupuje rozmarům a záchvěvům dvou ještě neprobuzených dívčích srdcí. Na závěr Musset zařadil báseň *Namouna*. Její hrdina, soudobý obraz dona Juana, je slaboch a zhýralec. V neřesti, jíž propadl a z níž nemá síly vybřednout, marně hledá podobu čisté lásky.

Ve výpravné básni *Rolla* (1833) se Musset vyrovnává s otázkou víry. Proklíná svou dobu, jejíž předchůdci zbavili člověka víry, a to nejen víry náboženské, ale vůbec schopnosti věřit v cokoli. Neodpouští Bohu ani jeho netečnost k lidskému osudu. Záchranu člověka hledá jen v čistotě srdce. Jenže současná společnost, oddaná rozkoši, přijímá jen člověka zkaženého srdce.

V dubnu 1834 vyšel *André del Sarto*. Dramatik v něm nevědomky předpověděl vlastní úděl ve vztahu k George Sandové - vášně drtí svědomí čestného člověka a nic nemůže nahradit prázdnotu, kterou v hrdinově srdci zanechala ztráta milované ženy. Za několik týdnů po *Andréovi del Sarto* byla uveřejněna nová hra *Marianniny rozmary* (květen 1834). Ve středu dramatu je ženina pýcha. Podle Musseta smrtelně hřeší žena, která neposlouchá své srdce, aby neutrpěla ve své sebelásce. V této hře se poprvé, ústy Octaviana a Coelia, vyznává z rozdvojení své bytosti.

V dramatu *Lorenzaccio* (1834) podává básník obraz politické i společenské situace v Itálii první poloviny 16. století. Drama je vnitřní tragédií muže, který svůj hrdinský záměr, zničit tyrana své vlasti, provede pouze z vnitřní potřeby dokázat sám sobě svou mravní sílu. I v tomto dramatu zkoumá Musset hlavně sebe, ačkoli zde není hlavním tématem působení lásky na lidský osud. Stejně jako hrdinovi této hry i Mussetovi byly rozkoše nejprve rozptýlením, později pohodlným útočištěm zmučeného srdce. Poměrně dlouho nebylo známo, že toto drama mělo přímou předlohu v nevydané dramatické fresce G. Sandové *Scène historique*. Musset převzal celý děj i většinu postav, přesto zůstal nesporným původcem této hry.

Období Mussetova dramatického milostného vztahu k Sandové stvořilo hru *S láskou nejsou žádné žerty* (1834, č. 1956, další české překlady: *Se srdcem divno hrát*

– 1900, *S láskou nelze žertovat* – 1957, *Neradno s láskou zahrávat si* – 1997), romantický příběh lásky s tragickým koncem. V podtitulu hry je uvedeno slovo „proverb“ (přísluví). Autor se přiklonil k oblíbenému dobovému žánru, který byl dlouho spíše společenskou zábavou než literárním útvarem. Dramatická hříčka, improvizovaná na jednoduché osnově, měla doložit nějaké přísloví, jež se pak diváci snažili uhodnout. Hra byla uvedena čtyři roky po autorově smrti, 18. 11. 1861 v pařížské Comédie Française.

Další Mussetova hra *Barberina*, otištěná 1. 8. 1835 v Revue des Deux Mondes, se odehrává v Čechách 15. století. Autor v ní oslavuje lásku a věrnost manželskou, odolávající všem nástrahám. Za čtvrt roku Revue des Deux Mondes uveřejnilo tříaktovou *Španělskou stěnu*, ve které autor vypsál příběh své lásky s George Sandovou. Chtěl ji zřejmě očistit před veřejností, neboť v této hře svaluje všechnu vinu na sebe.

Zpověď dítěte svého věku vyšla ve dvou svazcích v roce 1836. Je volnou parafází Mussetovy lásky k George Sandové a patří mezi autorova nejznámější díla. Autor poukazuje na souvislost života citového s intelektuálním - drama citové se před očima čtenářů přetváří na drama víry. Problém, který v tomto díle Musset rozvíjí, není jen jeho osobním problémem, ale je příznačným pro celou dobu. Odůvodňuje a omlouvá duševní rozháranost svou i svých vrstevníků hospodářskými a politickými změnami ve Francii let 1789-1816.

Roku 1836 vydal novou rozmarnou komedii-proverb *Nikdy na nic nepřísahat*. Před osmiletou odmlkou v Mussetově dramatické tvorbě vyšla ještě salonní aktovka *Rozmar* (1837), která svým propracováním jednoduché situace, vybroušeným dialogem a půvabnou duchaplností připomíná spíše lyrickou báseň v próze. Hra byla uvedena 27. 11. 1847 v Comédie Française v Paříži.

Další hry, vydané roku 1840 pod názvem *Komedie a proverb*y, jsou v próze. V této době již u Musseta vítězil život nad uměním a tenčil se počet jeho děl. K dramatu se přihlásil až na sklonku roku 1845 jednoaktovým proverbem-dialogem *Mezi dveřmi* (nebo *Dveře musí být otevřeny nebo zavřeny*). Veršem napsal později už jen veselohru o dvou jednáních *Louison* (1849) a aktovku *Nedá se myslet na všechno* (1849, nebo *Člověk na všechno nepomyslí*). K roli dramatika se vrátil v roce 1850, kdy byla

publikována jeho pohádková hra *Carmosina*, v níž zazněl nadšený, vroucí zpěv lásky a čistý cit, který postavy vyzdvihl až k symbolům. Podle kritika Karla Krause to je „*dílo, jemuž křehkost dodává pevnosti.*“

Poslední léta života Musset tvořil již jen málo a s jevištěm se rozloučil jednoaktovkou *Bettina* (1851), popisující dva různé charaktery lidské společnosti. Své dramatické dílo, a celou svou tvorbu, uzavřel v roce 1855 aktovkou *Osel a potok* (také *Osel a struha*), která vyniká půvabnou hravostí milostných rozpaků a nástrah, jež láska a prozíravost dovede obratně zdolat. Hra vyšla tiskem až v autorových pozůstalých spisech.

Osobní lyrika, k níž Musset v letech 1835-1837 přešel od poezie výpravné a dramatické, není inspirována jen vzpomínkami na G. Sandovou. Probleskují v ní i zkušenosti s novými láskami, které však oživují jeho nejhlubší citový úraz. Do tohoto období básnickovy tvorby patří proslulé *Noci* (*Májová noc* a *Prosincová noc*, 1835; *Srpnová noc*, 1836; *Říjnová noc*, 1837). Autor v nich neuvádí žádná konkrétní životní fakta a omezuje se jen na duševní prožívání. Vrcholným tématem tohoto cyklu je vztah mezi bolestí a tvůrčí činností. Musset postupně odhaluje, že zdrojem poezie je daleko víc bolest než poklidné štěstí.

Vedle mnoha básní, k nimž patří také milostná lyrika *Vzpomínky* (1841), se Musset věnoval psaní teoretických úvah o tragédii a vydal desítku povídek. Nejautobiografičtější Mussetovou prací je povídka *Tizianův syn* (1838), třebaže námět čerpá opět z historie. Povídka vypráví příběh Tizianova syna Tizianella, který namaluje jediný obraz, portrét milenky, a do konce života se pak oddává jen své lásce.

Spisovatelův život, ke konci samotářský a staromládenecký, se uzavírá 2. května 1857, kdy unaven a tělesně vyčerpán v Paříži umírá. U jeho hrobu na hřbitově Père-Lachaise zasadili smuteční vrbu, tak jak si to přál ve vstupních verších své elegické básně *Lucie*.

Alfred de Musset se vždy snažil být tím, čím byl – sám sebou. Podle Alberta Thibaudeta „*měl jen malou, skoro žádnou účast na romantickém iluzionismu, byl skutečně jen dítětem svého věku, a ne jeho obrem nebo jeho prorokem.*“ Jako umělec je provždy nazýván proutníkem v labyrintu srdce, romantikem bolesti, citlivým a upřímným básníkem, básníkem především.